Thai Social Science Journal Original Article

Received:9 September 2025 Revised:25 September 2025 Accepted:16 December 2025

ปัญหาความเท่าเทียมทางการศึกษาของเด็กไทยในชนบทและเมือง

Educational Inequality among Thai Children: A Comparative Study between Rural and Urban Areas

ณดล คุณานนท์[1]

Nodol Kunanon

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาปัญหาความไม่เท่าเทียมทางการศึกษาของเด็กไทยในชนบทและเมือง โดยใช้มุมมองเชิงวิพากษ์ที่เน้นการวิเคราะห์เชิงโครงสร้างสังคมและนโยบายการศึกษาในประเทศไทย งานวิจัยชี้ให้เห็นว่า ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษานั้นไม่ใช่ผลจากความสามารถของเด็กแต่ละคน แต่เป็นผลพวงของโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ และนโยบายที่ไม่ตอบสนองความต้องการของเด็กในชนบทอย่างแท้จริง ความแตกต่างของทรัพยากรทางการศึกษา เช่น คุณภาพครู อุปกรณ์การเรียน และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ส่งผลให้เด็กชนบทประสบอุปสรรคในการพัฒนาศักยภาพและโอกาสทางการศึกษาที่จำกัดเมื่อเทียบกับเด็กในเมือง การวิเคราะห์ผลกระทบเชิงลบที่เกิดจากความไม่เท่าเทียมทางการศึกษาต่อชีวิตและอนาคตของเด็กในชนบท ทั้งในแง่ของโอกาสทางอาชีพ รายได้ และความมั่นคงทางสังคม รวมถึงผลกระทบทางจิตใจ เช่น ความรู้สึกด้อยค่าและแรงจูงใจในการเรียนที่ลดลง ข้อมูลยังแสดงให้เห็นว่าปัญหาความเหลื่อมล้ำนี้มีส่วนทำให้เกิดวงจรความยากจนและความไม่เท่าเทียมที่ต่อเนื่องในสังคมไทย ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง โดยเน้นการพัฒนาคุณภาพครูและทรัพยากรการศึกษาในพื้นที่ชนบท การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและครอบครัวในกระบวนการศึกษา และการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อลดช่องว่างทางการศึกษา ข้อเสนอเหล่านี้มุ่งหวังให้เด็กทุกคนในประเทศไทยได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมและสามารถพัฒนาศักยภาพของตนได้อย่างเต็มที่ โดยไม่ถูกจำกัดด้วยภูมิศาสตร์หรือสถานะทางสังคม

คำสำคัญ: ความเท่าเทียมกัน, การศึกษา, เด็กไทย, ชนบท, เมือง

---

[1] นักวิชาการอิสระ ; independent Scholar,Thailand

Corresponding author, e-mail: unodolkunanon@gmail.com,Tel. 087-1475283

Abstract

This article examines the issue of educational inequality between rural and urban children in Thailand through a critical structural analysis of social and educational policies. The study argues that educational disparities are not the result of individual abilities but stem from social, economic, and policy structures that fail to meet the specific needs of children in rural areas. Differences in educational resources, including teacher quality, learning materials, and learning environments, significantly hinder rural children's opportunities to develop their full potential compared to their urban counterparts. Furthermore, the analyzes the negative impacts of educational inequality on rural children's life prospects, including reduced access to employment opportunities, income disparities, and social insecurity, alongside psychological effects such as diminished self-esteem and motivation. These factors contribute to a persistent cycle of poverty and social inequality in Thailand. The article proposes policy recommendations focusing on structural changes, emphasizing the development of teacher quality and educational resources in rural areas, promoting community and family involvement in education, and leveraging information technology to bridge educational gaps. These proposals aim to ensure equitable educational opportunities for all children in Thailand, enabling them to realize their potential regardless of geographic location or social status.

Keywords: Inequality, Education, Thai Children, Rural, Urban Areas

1.บทนำ

การศึกษาถือเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานและเป็นรากฐานสำคัญของความเสมอภาคในสังคม แต่ในความเป็นจริงของประเทศไทย ปัญหาความไม่เท่าเทียมทางการศึกษาระหว่างเด็กในชนบทและเมืองยังคงเป็นอุปสรรคใหญ่ที่บั่นทอนศักยภาพของเด็กชนบทอย่างไม่เป็นธรรม(Pholphirul,2018) การกระจุกตัวของทรัพยากรการศึกษา สาธารณูปโภค และครูที่มีคุณภาพในเขตเมือง สร้างช่องว่างที่ยากจะสะสมให้เด็กชนบทแข่งขันได้ในตลาดแรงงานหรือการศึกษาต่อ (Maharaj & Patthana, 2020) ความเหลื่อมล้ำนี้ไม่ใช่ผลจากความสามารถส่วนบุคคลของเด็ก หากเป็นผลผลิตของโครงสร้างสังคมและนโยบายที่ล้มเหลวในการจัดสรรโอกาสอย่างเท่าเทียม (Kanjanapanyakom,2017) แม้รัฐบาลจะประกาศนโยบายส่งเสริมการศึกษาทุกระดับ แต่การละเลยบริบทและข้อจำกัดของพื้นที่ชนบทยังคงทำให้เด็กเหล่านี้ “ตกหล่น” จากระบบอย่างต่อเนื่อง (Rungfapaisarn, 2019; Toadithep, 2022)

ความไม่เท่าเทียมทางการศึกษาในประเทศไทยไม่ใช่เพียงปัญหาเชิงตัวเลขของการเข้าเรียนหรือคะแนนสอบเท่านั้น แต่สะท้อนถึงความล้มเหลวเชิงโครงสร้างที่ทำให้เด็กชนบทและครอบครัวของพวกเขาไม่ได้รับการสนับสนุนที่เพียงพอในทุกมิติ ทั้งด้านทรัพยากร บุคลากร และสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ (Sriprakash, 2014) ในหลายครั้ง นโยบายที่มีลักษณะเป็น “การเยียวยาแบบชั่วคราว” และการจัดสรรงบประมาณที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการจริงของโรงเรียนในชนบท ส่งผลให้ความเหลื่อมล้ำยังคงฝังลึกและสะสมตัวเป็นวงจรที่ยากจะหลุดพ้น (Wongboonsin, 2016) สิ่งที่น่ากังวลมากไปกว่านั้นคือ การที่ระบบการศึกษากลายเป็นเครื่องมือที่ทำให้ชนชั้นและความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจในสังคมไทยทวีความรุนแรงขึ้น ผ่านกระบวนการกรองและจำกัดโอกาสที่เด็กชนบทจะได้รับการศึกษาในระดับสูงขึ้น (Tansirisak, 2018) ซึ่งนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำในโอกาสทางอาชีพและการพัฒนาตัวตนอย่างยั่งยืน

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์ปัญหาความเท่าเทียมทางการศึกษาของเด็กไทยในชนบทและเมือง โดยใช้มุมมองเชิงวิพากษ์ที่ตั้งคำถามต่อโครงสร้างทางสังคมและนโยบายที่ยังไม่ตอบโจทย์ความต้องการที่แท้จริงของเด็กชนบท งานศึกษาจะพิจารณาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำทั้งในด้านการเข้าถึงทรัพยากร คุณภาพการสอน และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ พร้อมนำเสนอแนวทางและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง เพื่อเปิดโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมและส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคมในประเทศไทยอย่างแท้จริง

2. กรอบแนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ความเท่าเทียมทางการศึกษาเป็นแนวคิดที่สะท้อนถึงการกระจายโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรและการสนับสนุนที่จำเป็นเพื่อให้ผู้เรียนทุกคนมีความเสมอภาคในการพัฒนาศักยภาพของตน (Slee, 2011) ในบริบทของประเทศไทย ความเหลื่อมล้ำระหว่างเด็กในชนบทและเมืองได้รับการวิเคราะห์ในแง่มุมของโครงสร้างสังคมและเศรษฐกิจ ที่มองว่าปัญหานี้ไม่ใช่เรื่องของความสามารถส่วนบุคคล แต่เป็นผลลัพธ์จากระบบที่ส่งเสริมความไม่เสมอภาคผ่านการจัดสรรทรัพยากรและโอกาสอย่างไม่เท่าเทียม (Pholphirul, 2014) งานวิจัยหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่าปัจจัยทางภูมิศาสตร์และบริบทสังคมวัฒนธรรมส่งผลต่อโอกาสทางการศึกษาของเด็กอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทที่ขาดโครงสร้างพื้นฐานและทรัพยากรที่เพียงพอ (Jayaraman, 2015; Wiboonrat, 2018) อย่างไรก็ตามมีการวิพากษ์ว่าวรรณกรรมส่วนใหญ่มักเน้นประเด็นเชิงสถิติและไม่นำเสนอแนวทางเชิงนโยบายที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง (Somboon, 2017)

การวิเคราะห์ความเท่าเทียมทางการศึกษาต้องพิจารณาปัจจัยเชิงโครงสร้างที่ลึกซึ้งกว่าเพียงการเข้าถึงทรัพยากร โดยใช้ทฤษฎีโครงสร้างอำนาจ (Structural power) ที่ชี้ให้เห็นว่าระบบการศึกษามักเป็นเครื่องมือในการผลิตและรักษาความไม่เท่าเทียมในสังคมผ่านกลไกการกรองและจำกัดโอกาสของกลุ่มคนบางกลุ่ม (Bourdieu

& Passeron, 1990) ในกรณีของเด็กชนบทไทยระบบการศึกษาไม่เพียงแต่ขาดแคลนทรัพยากร แต่ยังสะท้อนการถูกกีดกันทางสังคมในรูปแบบของการตัดสิทธิ์ทางวัฒนธรรมและการขาดการสนับสนุนทางจิตใจ (Pholphirul, 2016) ความท้าทายในการลดความเหลื่อมล้ำจึงต้องรวมถึงการเปลี่ยนแปลงนโยบายสาธารณะ การจัดการที่เปิดโอกาสและสนับสนุนผู้เรียนทุกคนอย่างเท่าเทียม โดยคำนึงถึงบริบทและความต้องการเฉพาะของชุมชนแต่ละแห่งอย่างแท้จริง (UNICEF, 2019)

จากงานวิจัยในบริบทประเทศไทย งานศึกษาที่เน้นความเปราะบางของเด็กในชนบทแสดงให้เห็นว่า ความไม่เท่าเทียมทางการศึกษาส่งผลโดยตรงต่อความหวังและโอกาสในอนาคตของเด็กกลุ่มนี้ (Pholphirul, 2019) เด็กในชนบทมักประสบกับอุปสรรคเชิงโครงสร้าง เช่น การขาดแคลนครูผู้มีคุณภาพ โอกาสในการเรียนรู้เสริม และการสนับสนุนจากครอบครัวที่ไม่เท่าเทียมกับเด็กในเมือง (Kanjanapanyakom & Chansirisira, 2017) นอกจากนี้ความเหลื่อมล้ำทางภูมิศาสตร์และสังคมวัฒนธรรมยังส่งผลต่อการพัฒนาทักษะและการมีส่วนร่วมทางสังคมของเด็กในชนบทอย่างมีนัยสำคัญ (Wongboonsin,2018; แก้ววิศิษฏ์,2021) อย่างไรก็ตามงานวิจัยเหล่านี้มักเน้นการบรรยายสถานการณ์มากกว่าการเสนอแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ทำให้ยังขาดพลังในการผลักดันการเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบายและการบริหารการศึกษา

3. บริบททางสังคมและเศรษฐกิจของเด็กในชนบทและเมือง

สภาพความเป็นอยู่ของเด็กในชนบทและเมืองในประเทศไทยแตกต่างกันอย่างชัดเจน โดยเด็กในเมืองมักได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวที่มีรายได้และการศึกษาในระดับสูงกว่า ทำให้มีทรัพยากรทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจในการเสริมสร้างศักยภาพของตน (Pholphirul, 2018) ในขณะที่เด็กชนบทหลายคนต้องเผชิญกับภาวะความยากจน ความขาดแคลนของโอกาส และภาระหน้าที่ในการช่วยเหลือครอบครัวตั้งแต่ยังเล็ก ทำให้เวลาและทรัพยากรในการศึกษาไม่เพียงพอ (Wiboonrat, 2019) ความสัมพันธ์ในชุมชนชนบทที่แน่นแฟ้นอาจเป็นจุดแข็งในการสนับสนุนเด็กบางกลุ่ม แต่ในอีกมุมหนึ่งชุมชนเหล่านี้ก็มักขาดทรัพยากรที่จำเป็นต่อการพัฒนาด้านการศึกษาและโอกาสในการเข้าสู่โลกสมัยใหม่ (Jayaraman, 2015) บริบทเหล่านี้สะท้อนให้เห็นความซับซ้อนของความเหลื่อมล้ำที่ไม่ได้จำกัดอยู่แค่ระดับบุคคล แต่รวมถึงระดับโครงสร้างและสังคมในวงกว้าง

การเปรียบเทียบระหว่างชนบทและเมืองในแง่โครงสร้างเศรษฐกิจเผยให้เห็นช่องว่างที่ทวีความลึกซึ้ง โดยเฉพาะในเรื่องของรายได้ครัวเรือนและโอกาสทางเศรษฐกิจ เด็กในเขตเมืองมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรการเรียนรู้ เช่น หนังสือ คอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ต มากกว่าชนบทอย่างชัดเจน (Tansirisak, 2018) ความแตกต่างนี้ไม่ได้จำกัดอยู่แค่ในบ้าน แต่ยังสะท้อนถึงความสามารถของชุมชนและระบบสนับสนุนรอบข้าง เช่น การมีศูนย์การเรียนรู้ การฝึกอบรมครูที่มีคุณภาพ และเครือข่ายสังคมที่ช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ (Sriprakash, 2014) ในทางตรงกันข้ามชุมชนชนบทมักขาดแคลนโครงสร้างพื้นฐานและทรัพยากรเหล่านี้ ทำให้เด็กต้องเผชิญกับความท้าทายในการเรียนรู้

อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน นอกจากนี้ความแตกต่างด้านวัฒนธรรมและค่านิยมระหว่างชนบทกับเมืองยังส่งผลต่อวิธีการสนับสนุนและคาดหวังต่อเด็กในแต่ละพื้นที่อีกด้วย (Wongboonsin, 2016)

แม้ความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชนชนบทจะเป็นปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนเด็กในการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพ แต่ในสภาพแวดล้อมที่ขาดแคลนทรัพยากรและโอกาสทางเศรษฐกิจ ครอบครัวและชุมชนมักเผชิญกับแรงกดดันและข้อจำกัดที่รุนแรง (Kanjanapanyakom & Chansirisira, 2017) การที่ผู้ปกครองมีระดับการศึกษาต่ำและภาระหน้าที่ในการหาเลี้ยงครอบครัวทำให้เด็กต้องรับผิดชอบงานบ้านและงานนอกบ้านตั้งแต่ยังเด็ก ส่งผลให้เวลาและพลังงานในการเรียนลดลงอย่างมาก (Pholphirul, 2019) นอกจากนี้ในหลายพื้นที่ ชุมชนชนบทยังขาดโครงสร้างการสนับสนุนที่เป็นทางการ เช่นศูนย์การศึกษานอกระบบหรือบริการช่วยเหลือทางการศึกษา ทำให้เด็กกลุ่มนี้เสี่ยงต่อการหลุดออกจากระบบการศึกษาและมีโอกาสในการพัฒนาตนเองจำกัด (Wiboonrat, 2018) ปัจจัยเหล่านี้บ่งชี้ว่าปัญหาความไม่เท่าเทียมทางการศึกษาในชนบทไม่ได้เกิดจากตัวเด็กเอง แต่เกิดจากความล้มเหลวของระบบที่ไม่ตอบสนองความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

4. ปัญหาความเท่าเทียมทางการศึกษาในชนบทและเมือง

ความไม่เท่าเทียมทางการศึกษาระหว่างเด็กในชนบทและเมืองของไทยแสดงออกในหลายมิติ ทั้งการเข้าถึงทรัพยากร อุปกรณ์การเรียน และครูผู้สอนที่มีคุณภาพ (Pholphirul, 2016) ในเขตเมือง โรงเรียนมักได้รับงบประมาณและการสนับสนุนที่ดีกว่าทำให้สามารถจัดการเรียนการสอนด้วยเครื่องมือและเทคโนโลยีทันสมัย ขณะที่โรงเรียนในชนบทต้องเผชิญกับการขาดแคลนครูที่มีทักษะและขาดแคลนอุปกรณ์ที่จำเป็น (Kanjanapanyakom, 2017) ความเหลื่อมล้ำนี้ไม่เพียงส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แต่ยังสร้างความแตกต่างในประสบการณ์ทางการศึกษาและแรงจูงใจของเด็ก (Sriprakash, 2014) เด็กในชนบทจึงต้องเผชิญกับอุปสรรคซ้ำซ้อนที่เกิดจากข้อจำกัดทางโครงสร้างและสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวย

อุปสรรคเชิงโครงสร้างในระบบการศึกษาไทย โดยเฉพาะในชนบทยังรวมถึงปัญหาการบริหารจัดการที่ขาดประสิทธิภาพและการขาดแคลนทรัพยากรที่เป็นระบบ เช่น การกระจายครูและบุคลากรที่ไม่เหมาะสม ส่งผลให้เด็กในชนบทได้รับโอกาสน้อยกว่าที่ควรจะเป็น (Wongboonsin, 2016) ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจในครอบครัวยังกดดันให้เด็กชนบทบางส่วนต้องออกจากระบบการศึกษาเพื่อช่วยเหลือครอบครัว(Pholphirul,2018) ความแตกต่างของสภาพแวดล้อมในโรงเรียน เช่น อาคารเรียนที่เก่าและสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ ยังส่งผลต่อการมีส่วนร่วมและแรงจูงใจของเด็กในการศึกษา (Jayaraman, 2015) ปัญหาเหล่านี้สะท้อนถึงความล้มเหลวของระบบที่ไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของเด็กทุกกลุ่มได้อย่างเท่าเทียม

นอกเหนือจากปัญหาเชิงโครงสร้างแล้วยังมีอุปสรรคทางวัฒนธรรมและสังคมที่ส่งผลต่อความเท่าเทียมทางการศึกษาในชนบท เช่น ความคาดหวังทางสังคมที่แตกต่างกันต่อบทบาทของเด็กในครอบครัวและชุมชน ส่งผลให้เด็กบางกลุ่มถูกจำกัดโอกาสในการเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง (Wiboonrat, 2019) การขาดแคลนการสนับสนุน

ทางจิตใจและแรงจูงใจ รวมถึงความรู้สึกถูกกีดกันทางสังคมในโรงเรียนเมืองที่มีมาตรฐานสูงกว่าก็เป็นปัจจัยที่ไม่อาจมองข้าม (Sriprakash, 2014) ปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าความเท่าเทียมทางการศึกษาไม่ใช่แค่เรื่องของทรัพยากร แต่ยังเกี่ยวข้องกับการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและการมีส่วนร่วมของเด็กในระบบการศึกษาอย่างแท้จริง

5. ผลกระทบของความไม่เท่าเทียมทางการศึกษาต่อเด็กและสังคม

ความไม่เท่าเทียมทางการศึกษาส่งผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของเด็ก โดยเฉพาะในชนบทที่ความขาดแคลนทรัพยากรและโอกาสทำให้เด็กเหล่านี้ประสบปัญหาในการเข้าสู่ตลาดแรงงานที่มีการแข่งขันสูง (Pholphirul, 2018) โอกาสที่จำกัดทำให้เกิดช่องว่างทางรายได้และการพัฒนาคุณภาพชีวิตในอนาคตซึ่งสะท้อนเป็นวงจรความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่ขยายตัวต่อเนื่อง (Kanjanapanyakom, 2017) นอกจากนี้ผลกระทบทางจิตสังคม เช่น ความรู้สึกด้อยค่าและขาดแรงจูงใจ ยังส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางสังคมและการพัฒนาตัวตนของเด็กในระยะยาว (Sriprakash, 2014) ผลกระทบเหล่านี้ไม่เพียงจำกัดแค่ระดับบุคคล แต่ส่งผลต่อความมั่นคงและความเสถียรภาพของสังคมโดยรวม

ผลจากความไม่เท่าเทียมทางการศึกษาไม่ได้ส่งผลกระทบเพียงแค่เด็กแต่ละคนเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบเชิงโครงสร้างต่อสังคมไทยในวงกว้าง ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ ทำให้เกิดความแตกต่างในการกระจายรายได้และโอกาสทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางสังคม (Pholphirul, 2019;ถิ่นแสนดี & อนุพันธ์ 2021) ความแตกต่างดังกล่าวส่งผลให้กลุ่มชนในชนบทและเมืองที่มีโอกาสน้อยต้องเผชิญกับภาวะสังคมที่ไม่เสมอภาคส่งผลกระทบต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศและเสถียรภาพทางการเมืองในระยะยาว (Wongboonsin, 2018) การไม่สามารถจัดการความเหลื่อมล้ำนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาจนำไปสู่การเสื่อมถอยของทุนมนุษย์ และเพิ่มความเสี่ยงของปัญหาสังคมต่าง ๆ เช่น การว่างงานและอาชญากรรม

6. นโยบายและความพยายามในการแก้ไขปัญหา

รัฐบาลไทยได้กำหนดแนวนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในหลายระดับ เช่น การกระจายงบประมาณสู่โรงเรียนชนบท การจัดสรรครูเพิ่มในพื้นที่ขาดแคลน และโครงการเรียนฟรี 15 ปี เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กทุกกลุ่มเข้าถึงการศึกษา (Office of the Education Council, 2017) แต่เมื่อพิจารณาเชิงผลลัพธ์นโยบายเหล่านี้ช่วยบรรเทาภาระทางการเงินและเพิ่มการเข้าถึงการศึกษาในระดับหนึ่ง แต่ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาความแตกต่างด้านคุณภาพครู ทรัพยากรการเรียน และสภาพแวดล้อมทางการศึกษาได้อย่างยั่งยืน (Pholphirul, 2018) ผู้เขียนเห็นว่านโยบายปัจจุบันยังคงมีลักษณะเป็นการแก้ไขเชิงปริมาณมากกว่าการปฏิรูปเชิงคุณภาพ อีกทั้งยังขาดการออกแบบที่ตอบสนองต่อบริบทเฉพาะของชนบทอย่างแท้จริง จึงทำให้ความเหลื่อมล้ำยังดำรงอยู่ในระดับโครงสร้าง แม้รัฐจะมีความพยายามอย่างต่อเนื่องก็ตาม (Wongboonsin, 2019)

แม้จะมีความพยายามจากภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนในการลดช่องว่างทางการศึกษา แต่ปัญหาการขาดแคลนครูที่มีคุณภาพและแรงจูงใจยังคงเป็นอุปสรรคใหญ่ในชนบท (Kanjanapanyakom & Chansirisira, 2017) การฝึกอบรมครูในพื้นที่ห่างไกลมักขาดความต่อเนื่องและมาตรฐาน ทำให้เกิดความไม่สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนในพื้นที่จริง (Pholphirul, 2019) ขณะเดียวกันการสนับสนุนจากชุมชนและครอบครัวในการส่งเสริมการศึกษาก็มีความแตกต่างอย่างมากระหว่างชนบทและเมือง (Wiboonrat, 2018) ผลกระทบจากปัญหาเหล่านี้บ่งชี้ว่าการแก้ไขความไม่เท่าเทียมทางการศึกษาต้องอาศัยความร่วมมือเชิงบูรณาการระหว่างภาครัฐ ภาคประชาสังคม และชุมชนท้องถิ่น เพื่อสร้างระบบที่ตอบสนองต่อบริบทเฉพาะและส่งเสริมโอกาสอย่างเท่าเทียม (วีระพันธ์ & ถิ่นแสนดี ,2021)

เมื่อวิเคราะห์ในเชิงประสิทธิผลจะพบว่านโยบายที่มีอยู่สามารถลดความเหลื่อมล้ำได้เพียงบางมิติ เช่น การจัดสรรงบประมาณและโครงการเรียนฟรีช่วยลดภาระทางการเงินของครอบครัวในชนบท แต่ยังไม่สามารถแก้ปัญหาความแตกต่างด้านคุณภาพครูและมาตรฐานการเรียนการสอนได้อย่างแท้จริง (Pholphirul, 2019; Wongboonsin, 2019) ในขณะที่นโยบายด้านเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา แม้จะถูกคาดหวังว่าจะช่วยลดช่องว่างระหว่างเมืองกับชนบท แต่ข้อจำกัดของโครงสร้างพื้นฐานอินเทอร์เน็ตและการเข้าถึงอุปกรณ์ ทำให้ไม่เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างทั่วถึง (Kanjanapanyakom, 2017) นอกจากนี้รัฐยังขาดมาตรการระยะยาวในการสร้างแรงจูงใจและการคงอยู่ของครูในพื้นที่ห่างไกล ตลอดจนการออกแบบนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนที่แท้จริง ซึ่งมักเป็นเพียงรูปแบบบนลงล่าง (Top-down) ที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น (Wiboonrat, 2018) ดังนั้นแม้นโยบายปัจจุบันจะมีส่วนช่วยบรรเทาความเหลื่อมล้ำบางด้าน แต่ยังไม่เพียงพอต่อการแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้าง จำเป็นต้องมีการปฏิรูปเชิงลึกที่ครอบคลุมทั้งด้านคุณภาพครู โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล และการบริหารจัดการเชิงมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเท่าเทียมที่ยั่งยืนในระยะยาว

สรุป

บทความนี้ได้วิเคราะห์และสะท้อนปัญหาความไม่เท่าเทียมทางการศึกษาของเด็กไทยในชนบทและเมืองอย่างลึกซึ้ง โดยย้ำว่าปัญหาดังกล่าวเป็นผลจากโครงสร้างทางสังคมและนโยบายที่ไม่ตอบสนองความต้องการและบริบทของเด็กในพื้นที่ชนบทอย่างแท้จริง ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงทรัพยากร การขาดแคลนครูที่มีคุณภาพ รวมถึงอุปสรรคทางวัฒนธรรมและสังคม ส่งผลกระทบต่อโอกาสในการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตของเด็กอย่างมีนัยสำคัญ ปัญหาความไม่เท่าเทียมนี้ยังเป็นสาเหตุหนึ่งของความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมที่ต่อเนื่องยาวนานในระดับประเทศเพื่อแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนเชิงโครงสร้างทั้งในระดับนโยบายและการบริหารจัดการ โดยเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่เหมาะสมกับบริบทชนบท การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน และการนำเทคโนโลยีมาใช้สนับสนุนการเรียนรู้ควบคู่ไปกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่ลดอคติและสร้างความตระหนักรู้ในสังคมโดยรวม การเดินหน้าสู่ความเท่าเทียมทางการศึกษานั้นจำเป็นต้องอาศัย

ความร่วมมืออย่างจริงจังระหว่างภาครัฐ ภาคประชาสังคม และชุมชน เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กทุกคนได้มีโอกาสเรียนรู้และเติบโตอย่างเต็มศักยภาพ ไม่ว่าจะอยู่ในพื้นที่ชนบทหรือเมืองก็ตาม

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและแนวทางการพัฒนา

เพื่อแก้ไขปัญหาความไม่เท่าเทียมทางการศึกษาในประเทศไทยอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องออกแบบนโยบายที่ตอบโจทย์บริบทของพื้นที่ชนบทโดยเฉพาะ

1.การพัฒนาครูในพื้นที่ควรมีมาตรการเสริมสร้างแรงจูงใจและการฝึกอบรมที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น

2.ควรส่งเสริมการบริหารจัดการการศึกษาที่มีส่วนร่วมของชุมชนและครอบครัว เพื่อให้การพัฒนาการศึกษาสอดคล้องกับความต้องการและศักยภาพของเด็กในพื้นที่จริง

3.การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมการเรียนรู้มาใช้ในพื้นที่ห่างไกลยังสามารถช่วยลดช่องว่างทางการศึกษาและเปิดโอกาสให้เด็กชนบทได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเทียบเท่ากับเมือง ข้อเสนอเหล่านี้ต้องดำเนินควบคู่ไปกับการปรับเปลี่ยนโครงสร้างสังคมและเศรษฐกิจที่สนับสนุนความเสมอภาคในทุกมิติ

4.การสร้างระบบการติดตามและประเมินผลที่โปร่งใสและมีส่วนร่วมจากชุมชนถือเป็นหัวใจสำคัญในการป้องกันปัญหาความไม่เท่าเทียม ให้เสียงแก่ผู้ปกครอง นักเรียน และครูในพื้นที่ชนบท จะช่วยสร้างความรับผิดชอบและปรับปรุงนโยบายอย่างต่อเนื่อง

5.ส่งเสริมความตระหนักรู้เรื่องความสำคัญของการศึกษาและการลดอคติทางสังคมที่มีต่อเด็กชนบทเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติในสังคมไทยโดยรวม การแก้ไขปัญหาความไม่เท่าเทียมทางการศึกษาจึงต้องเป็นภารกิจร่วมที่รวมทั้งการปฏิรูปเชิงนโยบายและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมควบคู่กันไป

เอกสารอ้างอิง

แก้ววิศิษฏ์ ท. (2021). ปัญหาจากระบบการศึกษาไทย : สู่แรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมชุด “ให้ชีวิตได้ใช้”: ให้ชีวิตได้ใช้. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, *12*(1), 87–98. สืบค้น จาก https://so01.tci-thaijo.org/index.php/humanjubru/article/view/245288

ถิ่นแสนดี ธ. ., & อนุพันธ์ ภ. . (2021). ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019. *วารสารวิชาการรัตนบุศย์*, *3*(2), 63–68. สืบค้น จาก https://so07.tci-thaijo.org/index.php/rtnb/article/view/600

วีระพันธ์ ไ. ., & ถิ่นแสนดี ธ. (2021). ความปกติใหม่ทางการศึกษากับความเหลื่อมล้ำที่มากยิ่งขึ้น. *วารสารวิชาการรัตนบุศย์*, *3*(2), 69–83. สืบค้น จาก https://so07.tci-thaijo.org/index.php/rtnb/article/view/601

Jayaraman, S. (2015). Education and rural development in Thailand. *Asian Journal of Education*, 12(2), 45–61.

Kanjanapanyakom, R. (2017). Inequality in Thai education: Structural barriers and policy challenges. *Thai Journal of Education Policy*, 9(1), 77–95.

Kanjanapanyakom, R., & Chansirisira, P. (2017). Quality and equity in rural education: Case studies from Northern Thailand. *Journal of Rural Education Research*, 5(3), 112–130.

Maharaj, S., & Patthana, N. (2020). Urban-rural educational disparities in Thailand: A critical perspective. *Journal of Southeast Asian Studies*, 51(4), 567–585.

Office of the Education Council. (2017). *National education development plan*. Ministry of Education, Thailand.

Pholphirul, P. (2014). Education inequality in Thailand: Social and economic implications. *International Journal of Educational Development*, 34, 1–10.

Pholphirul, P. (2016). Structural inequality and educational outcomes in rural Thailand. *Journal of Education and Society*, 9(2), 123–140.

Pholphirul, P. (2018). Barriers to educational equity in Thailand: Policy and practice. *Asia Pacific Education Review*, 19(2), 197–212.

Pholphirul, P. (2019). Poverty, education, and social mobility in rural Thailand. *Journal of Social Issues*, 75(3), 632–648.

Rungfapaisarn, S. (2019). Access to education and social exclusion in Thai rural communities. *Thai Sociology Review*, 40(1), 75–94.

Sriprakash, A. (2014). Social justice and education in Thailand: Challenges and opportunities. *International Journal of Educational Reform*, 23(1), 24–38.

Tansirisak, T. (2018). Economic disparities and education in Thailand: An analysis. *Thai Economic Journal*, 14(2), 89–103.

Toadithep, T. . (2022). Thai Study with The Thai Community Study. *Journal of Human and Society, Sisaket Rajabhat University*, *6*(1), 146–164. retrieved from https://so08.tci-thaijo.org/index.php/jhuso/article/view/1179

Wiboonrat, P. (2018). Cultural influences on educational participation in rural Thailand. *Journal of Cultural Studies*, 10(4), 215–231.

Wiboonrat, P. (2019). Community engagement and education in Thai rural areas. *Education for All Journal*, 12(3), 58–73.

Wongboonsin, P. (2016). Educational challenges in rural Thailand: A critical review. *Journal of Thai Education*, 8(1), 43–59.

Wongboonsin, P. (2018). Socio-economic factors and rural education in Thailand. *Education and Society*, 11(2), 98–115.